Réaṁráḋ

Sean-ḋoṁan ann féin seaḋ Gaeltaċt Conamara nó is dóiġ é a bhfuil ~~cuid~~ cuid don tsean-ṡaoġal fós beo ann mar bhí sé céad bliain ó ṡoin agus leis na céadtaiḃ roiṁe sin.

Is iongantaċ cumasaċ mar ḋaingniġ an saoġal nuaiḋe ar na réaġúin uile san gcéad atá caite. Táiniġ glúntaí nua a ḋaingniġ saoġal luiċt na gceard ins na bailte móra agus a ṫréigiḃiġ na ceardanna ṡeanda. Táiniġ meaisíní a d'ḟéad don ṡeilbheoir féin agus a ċuir fear na láiṁe 7 fear an ċorráin fear na speile go leataoiḃ. Táiniġ an ruaille agus ṡnáṫcaiṫ na ndaoine go na bailtí móra 7 go na

Gan focal fágtha i ndiaidh sin é
bhí don tír innte ná fágtha ...
saoghal cuid a bhí don fear oibre

tíre thar lear. Tháinig an
sgoluidheacht a thuigsin son
aos óg nár raibh saoghal
i ndán dóibh mara dhéanaidh
céil dá ndúthaigh féin agus a
thuigsin teanga nua dóibh sa
ghaoi go mbeadh i ndán an
fear thall a thuigsint. Tháinig
fuadar mór faoi thimcheall
an domhain uile. Na páipéir
ag cainnt ar rath an tsaoghail
ar an sócar 7 ar an luach
saoibhir a bhí le fághail.
Tháinig cogadh ins na daoine
thaistil agus [illegible]
agus théidheadh cuid spreacaimeal
gan n-inntinn nár thuig
leo agus a thabhairt ar
na tíortha 7 n-imtheacht bhí
an oiread aca ag imtheacht

ní raiḃ aon [illegible] go sílfeá
nac ḃfanfaḋ na sean-ḋaoine
féin. An [illegible] níos mó sin
a ṫáinig ar ṁuinntir.
na [illegible] ṫar éis bliain
a [illegible] [illegible] le an
[illegible] 7 [illegible] a bean
ar an [illegible] ó [illegible]
Ḃí fuaḋar níos mó a ḃí faoi
ḋaoine i Sasana 7 i nAṁeiriceá
timċeall sé ar ṁuinntir féin
[illegible] sé mí-[illegible]
mí-[illegible] [illegible] 7 [illegible] sé
gan [illegible] ceart. Ḃí an
Béarla, na nuaċtáin Béarla
na comairleoirí Béarla
[illegible] amuiċ. Ḃí an Béarla
mar a ḃeaḋ [illegible] gan [illegible]
a ċuirfeaḋ mí-[illegible]
ar ḋaoine 7 nac [illegible]

ghasúireacht ionáid tó nó-
go nglantaoi an sráid ar an
bpobal. Níor féad na bacalóirí
nua a bheit gnásúireacht
ina dtír féin ná muinntireacht
ar a dtír. nó go bhfuaradar ceall cuimhnighe
An ceann san tír a
d'fhan Gaeluinn d'fhan an
seannrádh beo ann ai
(coimhrialadh go mór é, ní raibh [illegible])
níor féil an talamh don
gléasna ina tá an lasán
(a [illegible] ’s an sról)
an fleaghán an gréal, coimh
maiteamhail fós ann sé
béodar ar fud tíreann ceol
bhlasa so [illegible]. Níor féil
an talamh (cladaigh) so na gcéada
míle caoraí ná tó
na tagairte bí aimh fágaidh
an talamh ag na daoine

An fuadar mór a tháinig
tar [illegible] an Domhain
bhí sé rófhada ó Chonamara
agus an chogadh a tháinig
ar mhuinntir na [illegible]
níor tháinig sé ar mhuinntir
Chonamara fhós.
Thánadar gnáthaimneach
ina ndiaidh féin gan
aon mhór fuadar fútha
agus mhaise gan fan
4 bean Gaelbhaile a bhíos
agam aniar. An t-aighnis
mór a tháinig sa saoghal
ghiorrfaidh leis an nGléagra-
nna, chuir sé aighnis
ar an tsean-sgéalaidheacht
7 ar an [illegible]
7 ar an gceol 7 ar [illegible]

níor oibriġ an t-airgiú
níor sin ar ġaeltaċt
Conamara ać an oiread
leis an ngléasra.
Tá an láí, an speal
7 an sleaġán 7 an bád
beag iomarca fós againn
agus tá an sean ċuf.
Cois teineaḋ agus an
sgéalaiḋeaċt 7 an seanċeol
mar bíḋ ann. Tá céad bliain
ó ṡoin 7 breḋ míle
bliain ó ṡoin. Agus tá
an fuaimneaċ 7 an ġártaí
ann. Tá an ġiústaiḋeaċt
ċóm bríoġṁar is atá sé
in aon áit ać is ṁaiṫ é
an ġiústaiḋeaċt nuair
7 ní aon aiġní nuair
ná leantar dí.

Feiceann sé daoine eolas a cur
ar an nGaeltaċt 7 ar gaċ a
mbaineann léi., ó ċáila an rúin
againn an tír seo a aiṫġniú
Déanfaí an Ġaeltaċt eolas
daoine i gcúrsaí na Gaeltaċta
agus i gcúrsaí naċ í.
Ní ḃíonn aon ḟear fásta sa
saoġal atá anois i nar mara
dtuigfeaḋ sé go ḃfuil
saoġal níos fearr roiṁe
mara dtuigfeaḋ sé go mbeiḋ
méadú ar a ṡoċar i n-aġaiḋ
na bliana agus ceaġar uaḋán
d'ḟáġaḋ sé ṡá ṫiġeannas Éire
sin bronn baipí aige le cumann
ionganta, le cumann luiċ
oibre, le cumann pobhudánaiġ
le cumann uirriċeas le
cumann eagraiġ, le c. tionġal

le cúnamh ceannaitheacha
Is beag duine suas taistealaí
gan bonn aige le cúnamh
airgid le ceart nó roinnt a
bhaint amach nó leis féin
a ċaoimhint. Is geall go
mbeadh an scéal céadna le
rá faoin nGaeltacht ach ní
hamhlaidh a bhí an scéal san
am atá caite. Bhí muintir
mór na ndaoine an-bhocht, ina
n-oibrithe, ina sclábhaithe
gan talamh, gan feilmeacha
beaga., bhí aon bhéal seagálta
a n-ithe go bhfuil aca béadais
indon bonn amach ar
beagán 7 béidh gnaoi[illegible]
ar an mbeagán, [illegible]
gur beadh é sin. Ċait

Nuair bronnaigheadh a shaoghal ar
leanbhaí an bhuaidh sin a
thuigsint dá leith leanaimhna
ar leanbhaí an Ghaedhilg gur
an amhlaidh a thaistiú ionnta.
Is mór an a thuilleadh muintire
na Gaeltachta anois féin
Nuair bronnaigheadh ar bith an
chuid is mó acu go raibh an
chuid féin 7 go raibh a theangain.
Bródar dá réir sin, níl mé
a rá go mbeadh mar tá
[illegible] a lonnaí
rath na Gaeltachta. Is é gnó
a thuigsint an lonnaí sin
Tá an [illegible] glanta
as an saol is mó daoine tá
ná rabhadar an t-sean [illegible]
7 gan aon meas air 7 [illegible]
a rá nach gcuirfeadh an
[illegible] ar an nGaeltacht [illegible]

Saoġal ṫuaise a ḃí faoi'n
nGaeltaċt. Ní raiḃ aon ṫaiḃḃreaċt
ann ag an tseoḋ 7 nuair d'aḃair
mé ḃídís ġnaṫ-ṁuinntir an ḟad
is ḃíoḋ an beagán aca.
Is beag is eol dúinn a ċuala
is a ġaḃair a ḃí an saoġal
aca. Ċualamar nó léiġeamar
faoi na ḃlianta a raiḃ gorta
coitċeannta ina measg agus
ḃ-aimsir a ḃí go maiṫ, aċ
ní ḃíoḋ fearaiḃ bean aca ann
nair. ḃíoḋ a n-dóṫain aca ċ'
níor ċóir go mbíoḋ le n-a mbeaṫ
Bá ċeannuiġeann ṫiaḃ gur
le gorṫ a ṫógaḋ na teampuill
ċun Aifrinn 7 maoráil arceann
ṫimṗiollaiḋ naċ mbéaráil a ḃí
le cois ag na daoine nó ní
ḃéiḋ gan teampuill ċun Aifreann ḋóiḃ

Ní raibh teampull i nIorras Aithneach go dtí 1845. Tá daoine beo fós a chonnaic an tAifreann dhá léigheamh i dteach beag cónaidhthe i gCor na Móna ar an leic theinteáin ar an urlár ar aghaidh an doruis. Níl aon rud is mó a chuirfeadh a mbochtanas i gcuimhne dhóibh ná cuimhniughadh ar an mbiadh a bhíodh aca.

Mil ó Neachtain —

Barrla fuarain, raithní

meilbhín — corna — brú loiscthe

lusgárn —

dairgean — fataí is uachtar bainne.

doimhní na bruachóg,

Práiscí ní Chéide — an plúr

Ní raibh greim ag bhí níos boichte

ná iad ar fud bith

ḃíoḋ na héadaiġ nuaḋ go leor
aca
aċ ní ḃíoḋ ċuile ḋuine i ndon
an ḟiġeadóir íoc 7 nuair a
ḋ'árduiġ fiġeadóirí aġus
ġréasuiḋe a ḃeaiċ cuireaḋ ḃeannaċ
ar ḃun le cuiḋ a ċiṫ iomḋa
ḃí gréasaiḋe oiḋċe ann a ṫiġeaḋ
an fiġeadóir aṁaċ meaḋon oiḋċe
le lámpaí a ṫabairt leó
nuna n-Íslijeoḋ ré an ḃeaiċ
aġus.
Ṡníoḋ na mná an olann
na mná bóċta ar an gcladaiġ
ṡíolaḋais trácṫaiḋe 7 cuir
ar olann le ... ḃaḋaiġ
a ḋíol
Aċ ḃí an olann gann ag go
leor 7 ní ... fear maiṫ
a ḃeiṫ ag ... an gréasaiḋe
... ... ḃaċ a ċaiṫeaḋ
7 ... ... an ġlacaḋaiḋ
... a ċaiṫeaḋ

Bratanna bána a ḃíoḋ ar
na mná dá gcoininní ní
ḃíoḋ seál siopa aca

An biaḋ is feabhas a ḃí aca —
aċ ḃí sé folláin.
Na ḃéadaiġ dá ndéantaí féin
a ḃí ag go leor leor aca agus
maraċ go raiḃ na mná ionann
sníoṁ ⁊ fiġe ní ḃeaḋ
éadaiġ ar biṫ aca mar ḃí
an daġ siopa ró-ḋaor.
Ní raiḃ teampall don
ṡaġart ⁊ mórán aiteann go
ceann céad bliain tar éis
Sean na saġairt a ḃeiṫ síoṫ
agus is minic naċ raiḃ
talaṁ saor ag Caiṫliciġ san
bPobal. ⁊ naċ [illegible] an
tiġearna talaṁan é le haġaiḋ
teampall.
Bíodar an-ḃoċt go deo
agus ná ḃí féin bíodar
suaiṁneaċ. Agus ḃí saoṫbíreaċ

na [illegible] ġnóṫaí
aḃí a ċuid [illegible] na
sagart

Cén ċaoi ar ṁúineaḋ
paidreaċa 7 dánta diaḋanta
go foghlaimeann?

aca aċ ċoṁ an ċéad uile
sa tír seo. Ḃí an
seinm ceol 7 na hamhráin aca
ḃí na dánta 7 na rannta
na sean-sgéalaiḋe aca
ḃí seanċus 7 sgéalta gan
áireaṁ aca. Ḃí sgéalaiḋe
[illegible] aca nár sáruiġeaḋ
i n-aon tír. Ḃí grádh aca
do ċoiṁluadar 7 do ċoiṁráḋ
agus do ġreannṁaireaċt agus
do sgéalaiḋeaċt agus do
ċeólta 7 do na hamhráin
7 na dánta. Ċaiṫiḋ ~~[illegible]~~ cuimne
coinniḋ leo, gontaċt 7 éifeaċt
7 binneas 7 ċoiṁinn an
sgéalaiḋeaċt béil a ḃí aca
'na tír ḃeaġ sin. Ḃí
a gcoiṁráḋ comcaointe
lán de ṡean-focla agus

an méid Gaedhealtachta
a bhí i n-iolmhargaíochaibh

---

de luchtpháirte. — bhí le
a dhéanfaidh Gall nó Connán
— oiread le bheadh ⁊
a dhá súil ina dhiaidh —
Ní mór dúinn cuimhniú a
bheith againn i gcomhnaidhe ar
a mbochtanas nó ní thuigfimid
a saidhbhre ar bhíodar na Gaedhealaigh
⁊ na Gearaltaigh. Mar na daoine
nár chreachadh go bun mar
chreachadh agus go minic
Ní raibh an fíor bhochtanas
coitcheanta. Bhí sgoltacha
agus bhí leabhair. Bhí cléir
agus teampaill agus bhí
mainistreacha eile ar ceann
na ndaoine. Bhí an léigheann
⁊ na healadhantaí ar siúl. Bhí
féin níos leithinnigh ná ...
an obair. Ní raibh aon

[illegible] [illegible] [illegible] léiġeann san
nGaeltaċt ní raiḃ sgoltaċa
ag na leaḃair. Ar feaḋ
[illegible] bliaġan ní raiḃ teampall
[illegible] [illegible] aċ ē [illegible]
taisṫealaiġ ó ḃaile go
baile 7 ó teaċ go teaċ
aċ bí an léiġeann coiméadta
bí an Ġaeḋealaċ 7 i mbéal
gaċ aoinne 7 bí [illegible]
tar [illegible] ar an gcreideaṁ
gur ar an [illegible]
a ḃain leis an gcreideaṁ

an saoġal sócamhail a bí ag
na daoine ar an bfairrge
agus ar ċladaí ⁊ ar oileáin
atá fé sgolbánta landair
iad ⁊ spreac fé a
n-intinn cum beiṫ ag
cur síos ar a n-éacṫaiḃ
agus ar na hiontaisí
a ċonnaiceadar, na
hallpraiḋ ⁊ na healaiḋ
na lonnraiḋe ⁊ na
báirc ⁊ ar an gceannuiḋe
⁊ an fíor-ċeannuiḋ agus
an comhrá ṫárlaig cionnus
ceannuiġe sé gceadh go
bfuil fear ace i ndon
cunntas glan soiléir
a ṫabhairt ċomh maiṫ
le n-a ndéantóir dá feabhas

Saoġal Sackville

Saoġal Seáin Uí Ḃriain
(Gaedhilg a ċur ar an
aigne béarla)

Saoġal Ṁícheáil Breathnaigh)
Sgolairí bóiṫre etc

[illegible]
agus [illegible]

O Cloċair[illegible]
Máire Ní Céide – saoġal a hóige

Mícheál
a bunaḋ
a muintir
dán Donnċaḋa Móir

John Watts
Frank Collins
Dan Finn

Níor chuireadar [illegible] a
gcuimhne ar dhuine [illegible] [illegible]
ó dhuine Sasana — níor thóga [illegible]
[illegible] Reachtaíocht
[illegible]

(margin note:) níor é [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ní h-ionann [illegible]
na g. 7 [illegible] ar
chill a [illegible] an
Ghaeltacht. Níl aon [illegible]
béal acu 7 is beag le
rá ag an [illegible] atá aca
atá [illegible] ar a dteangain.
Tá súil go [illegible] an [illegible]
go [illegible] i gcomhnaidhe [illegible]
béidh i gcomhnaidhe a' [illegible]
[illegible]

na rige

An cuid is mó acu an-bheag
cuid acu fada [illegible]
teach a bhfuinneog i ngleann
na lí. An leabhar a
rugadh go [illegible] um
[illegible] talmhan 7 an éadach
ar Toc is malgar na
leabhra.

rige — cíob
sopann
an rige i muinloc
an cailleach

admhad — gann
fakaraica [illegible]

teach baile
teach mealbhin
teach seáin nic bhrian

Báid

ba mhó acu bád na sceabhól
an cuingeal a mhic
mar thuigim ar a mbád

bád Seáin Uí Bhriain
ní fhéadfadh sí an bád
a thabhairt go hUllard
mar ní fhágfadh sí í

an Caithreach i Muighinis
fear déanta bád i [illegible]
bhí saidhbhreas sa mbád

Liam Ó Bric agus
Greianaraí ag múineadh
mic Floinn a bhíodh ag
sgéalaidheacht

Mac an Bháird (Cormack)
a bhíodh ag sgéalaidheacht
i nGleann na nGuice

Is mó an caidreamh
a bhí ag muintir Chonamara
le Co. an Cláir ná le
Condae Luimnigh

Ní raibh mórán de na cipíní
mara i gConamara

Im
cardáil
sníomh, dlúth
báiní cadais } na mná
fígheadóireacht
táilliúireacht
gaibhneacht
déantóireacht bád
bád-shiúinéaracht
saoir cloch
Siúinéaracht
caoladóireacht

Léigheoramar
ar iongáin gleabhcán
gur a léighead

αν βοτανας αθβάς
αν ογεαδγιι ηζάλα
αι ιαγή γα καλαιμ
αγηνη

Νή μονγηαί αι βγί
γο ηβιόδ βραση λ ηίλ
σογη μαγη αεα αγν
μαραι Γοεαδαι μάλ
λε Δαρανα αγι εέ
ιόζγαδ αρια Ξ

Níor thug Connamara
mórán [illegible] don
[illegible] — an [illegible]
[illegible]. Níor [illegible] go [illegible]
go ~~[illegible]~~ raibh [illegible] gan
Gaedhilg acht ón nGalldacht

Buille mór don Gaedhilg
[illegible]. Ní raibh
an meas céadna orra
ar an nGaedhilg ó shoin
Caitheadh an teangain
[illegible] Gaedhilge
as an teampall
?

na muilte a bhí ann

an lón
7 an línéadaí

na héanlaí atá
ar eolas aca.
gnáthóga na n-éan
an spéir atá aca ionnta
an focal nua ar ta

Ghomadóireacht
na haistí atá sgríobhtha
ó Ṡeán Ó Gadhra agus
ó Pádraic Ó Clóċarta

an Ċorgadóir a ṁarḃuiġ muid.
Ceannaiġdóir a ṁarḃuiġ an
ġallbaic — an maṫ. Bí leis
stiúrṫa ceannaiġ gealla a
bruiġ cinnte ġort ar ḋaoine
gan aiṫreaċ sin
an bean a ḋéantaḋ scoċaí
déanaim sin é
an bean a ḋéantaḋ leipreacán
déanaim sin é
an bean a ḃíoḋ a ríoṁ
aṁar a ċuirfeaḋ aḃrán
go dtí an tsjearsánt le
ṡagairt bruadúin, déanaim sin
é. Bí cinnte ġorta le
fáġáil ar cairde agus
Sin é an ċaoi ar ṁeaḃ
an saoiḋrí fagáil suas
7 sin é an ċaoi ar fágaḋ
daoine aineolaí 7 ní smaoin.

Tá an saoġal maiṫ ⁊
[illegible] go [illegible] agus
ní feicfeadh aríṡ é.

Tá an [illegible] maiṫ
ag [illegible] ⁊ mar a mór-
[illegible] ⁊ ḃí [illegible]
[illegible] ⁊ ceol ⁊ [illegible];
aċ a ḟaġamuid mór-[illegible]

Ḃí an [illegible] ⁊
an [illegible] gallda
gan aon ceangal aċ a
lán [illegible] ⁊ [illegible]
ḃí an [illegible]
gallda [illegible]
ar [illegible] ⁊ [illegible] gallda [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Sé an t-iongnadh é sin
thar an ġ ⁊ an bealach
⁊ an ceol <u>coṁ</u> fada.

Marḃuigheann an
gléghrodh nua odcaiḃ
gan puinn dea sean-ċruṫ
Nuair tuigfidheadh ar
ceol a ṡinnead
tosnuiġ an sean ceol
⁊ amrananacht [illegible]
muinntir ar Éadan
níor ṫosnuiġ meaṫ
na Gaedhilge ceart nó
gur ċuireadh na
gcoirbeanna ar bun
⁊ d'imeasa [illegible] maiṫ

νά αφανίζη τό συναίσθημα
τ' στιγμιαίο ζ νά θέλη
τό ίδιο

Ότι αν λείψη από την
ανάγκη αν ζητήση α
στιγμιαίο κάτι νέο
η παλαιότης και
καινούργια α στιγμιαίο
κάτι νέον.

(3) Imṫeaċtaí nuaḋanta
i bhfuirm filiḋeaċta

(4) ceolta beaga a
ḟeileas don amhránaíocht
agus don bhfidil
don píob 7 an ḟeadóg

(5) Sgéalaiḋeaċt

Tá ~~mo~~ cúig [illegible]
fóghlumtha ag m'aṫair
leis an sean [illegible]
agus cuimhniġeann [illegible]
Tá [illegible]
ag m'aṫair féin
a [illegible]

má níorfeasaiġ an
saoġal maiṫ ċor ar
biṫ cén fóṁ daoine
~~a béiṫ amuc~~ maiṫ
a béiṫ ann?

gan dán, gan ceol,
gan suan sáiṁ
gan scéal, aċ
mar a ċloisfis siad
iad ón gcradaċan

Belloc – St Jerome
p. 34

Seanṡaoġal - Seanṗáirc

Saoġal bréige an ċuid is mó don am le trí ċéad bliaḋan

Ḃíoġain an fairrge oḃair nuair a ḃí tráċtáil tar fairrge coisgṫe. Ḃí an fairrge níos iomḃeáil daoine acu ⁊ cuanta fada caola cúċa a ḃí doiceallaċ roiṁ soiṫiġ an Ríġ

Ḃí saoirṫe báid acu níos sáṁuiġeaċ a ṁaine na sliúpanna dóiḃ, agus ḃí tiġearnaí talṁan ag [illegible] na Sagsana cad a ḃí réiḋ le ruḋ ar biṫ a ceannaċ saor.

D'oiriġ leis na smuigléirí ar feaḋ sgaṫaiṁ fada

ní ḃíonn aċ seal ag
gaċ uile ċnuasaċt maoine
ḃí an capall ina ucdar
saiḋḃreas ó ṫír an ḋomain
go ḋtí n-ár ngairṫe féin
ḃí ré ḟada ag an ċoirce
luaḃán ġur ċuimneaḋ ~~[illegible]~~ an óla
ċlaḃair ar ḟoġal. ~~[illegible]~~
ḃí an t-saoġal sgaḋan
go nuaḋ go ḋeaġmaiṫ
an ḃean ġaoile ⁊ ġur
ġannaiḋ leiṫ rírí éag
⁊ níḃeirinn

Greadain uaċ raiḃ an
saoġal go ḋona ċor ar
ḃí i gCeannaisean sa
seanpáir. Ḃí daoine
sligeaċla aru a raiḃ
ḋul an ġnáṫ ionnad,

Bhí máthair-ealaigh ann a
[illegible] an [illegible] ⁊ an [illegible]
[illegible] na [illegible] [illegible] a
[illegible] raidhbhreas mór
leis an [illegible] ⁊ le
[illegible] leabáin
Bhí ceannaighthe ann ó
[illegible] maoin mhór ⁊
a bhí cómh [illegible] i nGaillimh
leis na Gaill. Bhí ceárdaithe
fígheadóirí, gréasaidhe,
siúinéaraí, saoirsí báid
⁊ gaibhneacha

Bhí an saoghal cómh maith
agus [illegible] cómh acmhuinneach
[illegible] [illegible] ne [illegible] go
mbeidh [illegible] go
[illegible] [illegible] [illegible] go [illegible]

aġruiġe ⁊ go ḃlonnur ṁór
ar an Aiċréis le ḋéanaṁ na
celúnan a ḋéanaim. Ḃíḋ
na fir iomċ cruaḋóġaí
le ḋéanaṁ tairṁge.
Ḃíḋ a ġcuid bain ar
"ṫeeḃiḋ arḟaḋ. ag snéoimacán
ag ḋeaṁain tamḟain go
na huġġaiḋí, ag smaoiṫeaḋ
ag cuṁocaṁ, ag cuid léiġ
leiġ acaḃ

Mí Eanair 1937

Cóilín mac Con Ḟaola
(Cóilín)
i nDúiċ Ṡeoiġeaċ a rugaḋ
7 tógaḋ é.

Timċeall is ċuaiḋ sé go
Sasana go Manchester.
Bhí go leor Éireannaiġ ann
1867 [illegible] a [illegible]
[illegible] aċaḃ. Ní raiḃ
na Gaeil go maiṫ an t-am
sin ann. Ní raiḃ sé
[illegible] i Manchester. An oiḋċe
a briseaḋ an Van ar an
baile mór [illegible] [illegible]
7 cé a ġaḃail Éireannaiġ
[illegible] [illegible] a raiḃ
Éireannaiġ ann, a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Inis Leacan

Ḃí fear is a ṁná Sasanaċ
ċóṁ donna leis na póilí
7 na saiġdiúirí 7 na daoine
Sasanaċa ḃíodar ar fad
annsan orṫa. Ṫáinig go
leor leor Sasanaċ an
oiḋċe araiḃ an taoi
tá ar na ḃaḋaí [illegible]
Eoġan Mac Confaola agus
Parṫalán Mac Donnċaḋa
go raiḃ an ġraeḋ le gul
go fánaċ. Ḃí fainne ar
an ngraeḋ 7 ġeabaḋ
an ḃean aca,
Cuaiḋ sé go fánaċ
ina ḋiaiḋ sin. Ḃí sé
[illegible] annsin 7 [illegible]
[illegible] ina [illegible]. Ḃí sé
7 [illegible] le

Inis Leacan

[illegible] fear oidhche [illegible]
amuigh san farraige [illegible]
[illegible] 31. fuair a
[illegible] 7 [illegible]
[illegible] 7 [illegible]
[illegible] 7 [illegible] amach [illegible].

1870 tháinig VF abhaile
7 [illegible] revolver
leis [illegible]
a tháinig VF. Bhí VF oidhche
i nOileán [illegible]
ar an mbealach abhaile
7 a [illegible] revolver
aige ina phóca beag.
go [illegible] [illegible]
an revolver. Bhí VF [illegible]
ina [illegible] 7 [illegible]
[illegible] leis.

Inis Leacan

mac [illegible] [illegible] [illegible] Easpuig
Ó ⁊ i dteampull Cárna
Nuair a tógadh an
tArdeaspog bhí Carranna
an pharáiste cruinnighthe
ag an teampull ⁊ [illegible]
an pharáiste [illegible] ⁊ óg le
[illegible] a [illegible] [illegible]

Fear gradhamhail uasail
a bhí ann. Bhí mór aige
ar na sagairt ⁊ d'feicfeá
é i bhfad [illegible]
i measg na ngasúr.
Fear beo greannmhar
⁊ cainnt bhreagh aige
[illegible] mar bhí ag Easpuig
Ó [illegible] - bhí sé i ndon
Gaedhilg ⁊ [illegible] ⁊ Fraincis
a [illegible] [illegible] [illegible]

Inis Leacan

Ag Inis Leacan a chuaidh
Cathy go Sagana. Is ann
a phós sí Caitleach a
bean 50 bl. ó shoin

Nuair a phós sí bhí
26 theach ar an oileán
[illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] an oileáin
[illegible] 7 [illegible]
ar gClochán
ag ceilpeadóireacht
[illegible] 7 [illegible] 7 [illegible]
[illegible] [illegible].
Fear de Clochartaigh [illegible]
an [illegible] bán.
(Banaltra ó Clochán an chéad
fear a rinne [illegible] [illegible])

Bríd Leacan

Bhí sí 50 bliain ag obair
mar bhean leighis ag
siubhal na tíre

90 mbliadhna aice.
Tá clann 7 clann a cloinne
bhí inghean aice pósta
7 fear le cloinn [illegible]
7 13 chlann aice. Níl
amháin aice ach aon inghean
eile sa mbaile.

63 bhliain sa sgoil [illegible]
níl aon sgoil anois
ann ach ceathair bhliain
sgoile 7 bhí amach
a sgoil Chloch na Rón

Inis Leacan

Cuartuigheann an tsaoi a
rinne sé ann inné an
chaim gi chonnaic sé
ar ~~[illegible]~~ saighdiúirí
is taois ⁊ dhóigh sé
an teach ⁊ dhóin ann mí

Dhoirtigh mo dhóchas
fairrgeacha gach lá ⁊
níl tada ar bealaigh
dhá dhéanamh agam
'S mé féin roimh an
mbáigh.

Bhí fear ar an oileán
an uair sin.
Is fada nár bhí duine
ar an oileán céanna
ó crom tír 61.

an 10adh lá de mhí na Feabhra
37 nuair a bhí an [illegible]
i gCloich na Rón labhair mé leis
an [illegible] i gCloich na Rón
faoi Colm mac Confhaola ná
ar [illegible] leacan. Ní fhaca an
[illegible] le trí bliana é
ó shin sé nach raibh sé an-aosta
agus nach raibh [illegible] ar bith aige
[illegible] fann go leor le bheith
[illegible] [illegible] i Maineachain
sa mbliain 1867. Dúil sé go
[illegible] Colm mac Confhaola
Dubhairt sé liom go
[illegible]. [illegible] — an
fear [illegible] go dtí an
t-[illegible]. mé 7 na [illegible]
agus dubhairt sé leis
an bás a thabhairt timcheall

na heasmála

go dtí céibh Bhearnalaí. gur
go bhféadfainn siúl go gcéibh
go dtí an cé agus an
carr a fhágáil go dteagaran
thairis don abhainn.

Cheannaigh fear an phosta
thart leis an bád go dtí
an céibh i mBearnalaí agus
fhágáil [illegible] dá míle [illegible]
[illegible] 3 míle ón
gcéibh [illegible] i gcloich na Rath
[illegible]. bhí an lá breá
agus [illegible] [illegible] leis an
[illegible] [illegible] sa mbád beag.
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] beag [illegible] agus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] timpeall
ar [illegible] an [illegible]
agus [illegible] [illegible] [illegible] le farraige
[illegible] beaga, bád beaga
ar an gcladaí.

Cuan na Feadóige

Caoláire fairrge idir talaṁ
Iorrais Bég ⁊ na hOileáin
Cruaiċ Ċaoláire ⁊ Inis Leacan
treasna go béal inḃear Ċloiċ
na Rón. An ġaoṫ aniar
d'iompuiġ tár mbealaċ
go luaṫ ṫuaiḋ mar
bíḋ cia maiḋ ḃasruiġi
ar ár mbealaiċ treasna
tír an ḟairrge Ṁaighnesi
gan ḃeiṫ fuadáin. Ní
raiḃ tonn árd na tonn
ḃriste trasna mbealaiċ
tír an t-oileáin míle uaiṫiḃ
ainn tír tréiḋ Ċoilín ar
an gceann ṫiar den oileán
Ṁór bíġ an ġaoṫ aniar
ḋuḃ, iṫir ar gceann ṫiar
⁊ tír an céiḃ ra gceann ṫiar

d'éirigh [illegible] [illegible]
roimh an ngaoth ⁊ an ceó
a bhaint agam. Oileáin
[illegible], cladaigh carraigreacha
agus tráigheanna [illegible]
gainimh ar an oileán
ba bhreágh an áit í
le fanacht a chaitheamh an
t-oileáin seo: Tá an [illegible]
fúithe an t-oileáin ⁊ iomarca beag
go maith le haghaidh [illegible]
Tá na beanna ⁊ n-aice
agus Cruach Mhárthain an taoibh
mháis éile ⁊ [illegible] an
Chnoic. Tá Gaedhilg ag
an oileáin ⁊ an t-oileán
i mbéal na ndaoine [illegible]
[illegible] Cumann Ceoltóirí ag
Ceann Rinnaigh.

an báidóir a ṁúin snáṁ
dúinn fear caol árd tanaiḋe
[illegible] atá ann Dundas
a ṡloinneaḋ. Fear pósta é
a ṫéiġeaḋ [illegible] a [illegible]
don oileán leis an [illegible]
mór [illegible] a ḃí ina
aṫair a ṫóigeaḋ i [illegible]
[illegible] 7 a ċaiṫ tamall
fada i gCreaġċoill ag
maoraċt do Hazel. Ḃíoḋ
an fear seo an báidóir i
gCreaġċoill 7 níl an oiread
[illegible] aige 7 béaḋ ag fear
ag [illegible] [illegible]. Ní raiḃ
[illegible] eolas ar na
[illegible] fairrge a ċonnaic
muid ar ár mbealaċ go
dtí an tOileán.

ar an mbealaċ uaiċ síos
ċonnairc mé rálcaí 7
gnorán 7 ní raiḃ mé ċoiṁ
gar ariaṁ don ġnorán
ḋ'éiriġ mé an Tob.
Ṫom sé roṫaġan 7
ṫáiniġ aníos 7 ṫom arís.
Ċaiṫ bealaiġ son oileán bí
taoiḃ ṫíos ruas naom. beaġán
Ċonnairc mé an spiúnn
ġeal anuas ar an bfróċa
ṫíos an t-aer ar ġlas
ḃuaḋ. Is mairc a
ċuirreaḋ an Tonn ṫob
an báḋ 7 mbéal na raoir.
Ċonnairc fuaram oileáin
an báḋ ḟéin. Ṫá na
ṫríde ar laḋ ar an ċaoḃ
ḋ'ḟéaḋ. Ṫáiniġ Séamus
mac Con Caille fearnaí ndéin

go dtí an ċéib. Bhí fáilte
mór roimhe póinaí ...
a ... Pádraig Ó Flaithearta
cé bhí aige ann, 7 siubhail
ré Seán go dtí an teach
a raibh Cáit ann ...
... oileáin. ...
an siubhal tamall ...
préacáin leis an ṡléibhe.
Tá bóthar garbh ...
timpeall le claidhe
ar an taobh ó thuaidh 7
theas. Níl ach aon asal
amháin ar an oileán 7 chomh
níl capall ar bith ar an oileán
Tá ballaí ... na scoile
fairsing ach níl son scoil
anois ar an oileán. Bhí
bhí 63 garraí ar an oileán
fá ... tá 4 garraí scoile

an teach
an fear
na sléibhte
nuair bhíos ag
teacht amach

ar an oileán 7 báid seoil
le na [illegible] amach
[illegible] chuile lá. [illegible]
nach bhfuil [illegible] [illegible]
san [illegible] atá ag na Gárdaí
atá [illegible] na gcailíní
le an oiread.

Bíonn bláth ar oileán
beag fairrge [illegible] ní [illegible] uaidh.
Nuair a shiubhlann tú amach
ar fód an oileáin tigeann
tú [illegible] a [illegible]
ar gairbhe a chladaigh.
Níl [illegible] ann ná
talamh mín réidh. Tá an
chaoi chéadna ó nuair
a bhíos tú ar farraige san
[illegible] ~~[illegible]~~ docheallach
na [illegible] [illegible] [illegible]

agus an bóna síos ~~[illegible]~~ roiṁe
ach an t-oileán farraige i bhfad
uait beiḋ sé ina oileán
síos arís. Cuireann an
solus geaċmall ar na síġle
nó cuireann an solus
áilne 7 draoiḋeaċt ar an
gcnoc i bhfad uait nó ar
an oileán farraige. Tá an
t-oileán glas ina oileán
gorm. Tá an beann breac
lom ina binn ċorcra
Nuair a ḃreaṫnuiġ mé
uaim ó 'nead' ar na
beanna beola bíodar ar
fad leiṫsgeól ó'n gceann
ṫoir go dtí an ceann ṫiar
agus siar uaiḋa Cnoc na hUilleann
Mám Éan, 7 na beanna siar
go dtí an Ċoiréoġ.

Nuair a sgaoil an ghrian
roimh na beanna soir
féin sna gleanntacha sorcha
agus bhí an sgáth ag imtheacht
'sna cnocaibh amach do réir
mar bhí an solus ag sgaoladh
nó ag dortadh. Nuair a dhruidin
néal an ghrian d'imthigh an
dath sin 7 bhí na beanna
go bagarthach dorcha
tar éis sin 7 d'éirigh ceo
ar barr na mbeann
go hobann, ach d'fhan an
ceo os cionn na mara éadtrom
agus poll solus le feiceáil
faoi'n sgeo os cionn na
mara.

na fuirseadóirí (Fuireadan)
Dairbhlig áirithe ar bhainise
Tigeann siad faoi leis an
ngaoille. bíonn droch-mhadmanna
orṫa

fuirseadóirí Ċoimeas na meacan
imeacht le C na meacan

fuirseadóirí ag Ceann Mára

Fitir Ruchárd — Bartla Rua

Ċuir Mac Con Coille isteaċ
ḋon oileánaiġ amuiġ. Ḃí
aġaiḋ an tiġe siar, ceann
tíġe ón ṡliaḃ ar an teaċ
agus bun sop tearra. Fuinneog
ar ċaon taoḃ den doras
agus balla íċtar aoḃbuaiḋe
an doras dúnta nuair bí a
ġaoṫ aniar fa doras. Connaic
muid tríḋ an bfuinneog ⁊
an cúl doras fosgailte
Ṡpublaniar timceall ⁊ bí
an fear ag an doras póiġean
le maiṫ an ḟáilte a bí aige
póiġean. Ḋḟáiltiġ sé fear
ṡríġ póiġean. Ḋíniġ
Mac Con Coille ⁊ ḋfág sé
ann mhéanaiġ leis an
sean ḟear.

fear árd díreach an aois
ina ṡeasamh 7 léine ina ċolainn
fear grinn geanamhail agus aige
an béal aige. Ċuir sé ina
ṡuiḋe muid 7 ṡuiḋ sé
féin ag ceann an ḃuird
an teaċ go glan nuaḋ na
ballaí geal, an t-urlár dóiḃe
glan 7 carnán beag gairmní
tráiġa iraċ ċe an ḋoras
Níl aon bean sa teaċ agus
dá mbeaḋ féin ní ḃeaḋ
sé ag rádh níos glaine
Ḋfreagair sé gaċ ceist
go díreaċ simplíḋ gan
gaisgeaḋ ná aiḃéil gan
leisgean ar aċ bh feallsaċ
go raiḃ grádh a tíre go
beo ḃreiḋmear ina ċroiḋe

Seaċt sgéal ar an aḋeán
bí sé trí fiċead ann
nuair a ḃí sé óg agus
óg gasúr na sgoil

Pádraic Ó Gadhra

Pádraic an Ċúirseora
Mícéal a bí ar a aṫair, an cúirseoir
bí Pádraic ag an gcúirt inniu
2/3/37 i gClárna. Ar an Meall Rua
i Muiġinis. 65 bl. timċeall
Níl mórán béarla ceart ar biṫ aige
bí caiptín Scotch ar aon
[illegible] fé an bpíopa do
gcaiptín ba é an daingnitheoir
ab ḟearr a bí sa trobal fé le
n-a linn

Ṡiubail sé ar Gaillim lá
ṡiubail sé ṫart timċeall
ar ċuan sé. ċuir dainsa
an oiḋċe Ċéadaoin 7 ċaiṫ sé
an oiḋċe ag damsaí. Mac
Donnċaḋa mór an píobaire
a bí a ḋéanaṁ ceoil.

Ḃí Pádraic Ó Gaora pósta ag Máire
Ní Ġaora iníon le Ceatóg Pádraic
Ṁóir. Ḃí Ceatóg 'na hainsánaiḋe
longantaí. Bíoḋ an Meall Rua
Ceatóg freisin.

Trí baile ⁊ Muiġinis —
Meall Rua ó ḋeas
Foiriċearna ṫiar
Carraig ṫuaiḋ ⁊ Tóir an áit a bhfuil poilí

Cara Ṁuiġinse ag an Droiċead Mór
idir Ruisín a' Ċatín ⁊ Oileán an Ċara
Idir Oileán an Ċara ⁊ Muiġinis
tá droiċead eile.

9 Shipworm
Péiste

10 Radiated Scallop
muirín garbh

11 Hunchback Scallop
M. gruama

12 The Variable Scallop
[illegible]

13 The Cowry
Fionnán

14 The Painted Top
bairneach daite

Ceisteanna le Réidhteach.

1 Chiton

2 Piddock tollabóg

3 Wentletrap
Sagart

4 Spiral Shells
Cruisceoga

5 body or foot of iasgán
Cos

? Bundún

6 Threads of mussel
Snáin

7 Hairs of lobster
Snáthaí

8 Shell of Scallop
Do these only one having flat [illegible]

faoi n-gcuanta
= Lake Limerick?

is é an fairsingiú atá mhuiníní
i gCnoc an Ghallaigh

Tá comhar ortha le fágáil
ar barr na habhann — ortha
chloiche. Bíonn siad i bhfarradh
ar an gcloich. Tá leithead
aiceltagáin i bhfarradh ar an
gcloich gan comhartha cosúil ar bith
Geobhfá go ~~[illegible]~~ deacair ortha tuirlithe
le na cloch a ... béal
... ... ~~[illegible]~~
Tá leis faoi na ortha ar
an gcloich a mbeadh gá
tireann i ... An áit
is mó a bhfeictear iad
an áit a mbíonn ...
... a raibh ... ag
bfanngze. Ar na clocha
ar chaon taobh an ...

beiḋ maiṫ le n-iṫe an t-soiṫiġe cloiċe.

an Sginéasa

Tá fasgáin na h-Afraice a bhfuil sleogán fada géar air, an sginéasa, Tá an sleogán ċoṁ fada le do ṁéar agus ar ḋeasnaí an tsróin. Tá an sleogán ag cnoladh géar ag an ceann eile ċoṁ géar le snáṫaid. Is leis an gceann reaṁar don tsleogán atá an béal agus an t-iasgán le fasgál ... ... Marḃuiġeann an sginéasa an t-oisre agus an muirín. Nuair a osglaiġeas oisre nó muirín a sleogán le rud éiġe bíonn an sginéasa ag faire 7 ráḋann

cnaċmaí
~~[illegible]~~
cluibín

?

sé a ṡlogán fán uisce faoi'n
uisge nó faoi'n muirín.
An ceann reamhair a bhíodh
a ḃéal ann a ċuireann sé
uisce 7 ní féidir leis an
uisge nó an muirín ḋúnadh
nuair ṡlogann an sgiméara a
ḃfuigheadh. Filleann sé an
t-uisge nó an muirín.
Ní ṡéadfadh an sgiméara go
mbeiṫ an t-uisge marbh 7
iṫe air. Filleann an t-uisge
ḋúnadh 7 is amhlaiḋ a ḟilleann
sé ar an sgiméara dá ċuireadh
nuair a ḃíonn an t-uisge
marbh tógann an gheadh 7
osglann an slogán agus
tá an sgiméara saor.
Ní faoi an sgiméara

Cuaċmaí

Faoiċeann ṁóra fairrge ag
sleaġáin mór tríd an Doonaní
sleaġáin an tsalmanta noċ mór.
Tá lannaċ ar ċloiseann an
torann fáin ioni mór le ionga
tuirne 7 ē gnaoi laoidh.
Cuireann an Ċeáċma na
ballánca amaċ go ḟreaċ ar
mór an tsalmanta.
1 n-ioċtar na fairrge duibe

Cloiṫin mud beoġ, blaorġ ġnaoi·
Doonaín an ġrionaiġ ag
1 n-ioċtar an ġiadaiġ ar
ġráġa mór.

~~Sgreadaire~~ Smuiléara gabhail cádaigh

magal   maide magail

an tsáil ós cionn na teineaḋ

almóir   poll sa mballe le hais na teineaḋ   sgailp sa mballa.
tóigeas an t-iosgann smúdála ann i ceaptlán snaoiṡín 7 an píopa

meacan an ġradáin
leodáin ar na ġeocaib a bfuil na dealga orṫa aċágar ar an ngradán.

an ċéad aonaċ

níl an t-aonaċ [illegible] sa tír
seo. An ċéad aonaċ a ċonnaic
mé ariaṁ bí ag [illegible] an
Ċounter a bí sa Ceannaċt
[illegible] a bí ann ginearálta
ar fud na tíre. Timċeall
trí scór bliain ó ṡoin
bí lonnaí mar d'fágaidís
siad. D'fóġair siad do na
mná. Ba ṁaiṫ an lá do
na mná a d'fágail ~~[illegible]~~
aonaċ don tír. Bíoḋ na
mná ag tarraingt móna
& ag tarraingt feamainne
bí bean sa gcoillṫ a ṫig
ach báidfeamainne ón gcladaċ
[illegible] cnoic an coillṫ
go dtí an bóṫar. Ní iomċróċaḋ
fear ar biṫ cliaḃ agus a

teacht nach mbíodh bean ann
leis an gcliabh a roinnt is
aimhleas a bhíodh bean ar páirc
acu leis an gcliabh a roinnt
bhí sé [illegible] ar na [illegible].
Is thall i gContae an Chláir
i mbaile [illegible] bhíocáin a' [illegible]
bádóirí ón bpobal seo an
chéad uair ariamh.

Na capaill beaga a bhíodh
anuas so bhíodar chomh cneasta
le leanbh agus chomh ~~[illegible]~~ geanúil
leis an ngirrfiadh. Bhíodar
cruinnighthe ina n-ealtainn [illegible]
[illegible]. Bhíodh capaill maithe
is [illegible] mhóir. Bhíodh corp
[illegible] san am agus dá an
beatha is fearr do chapall é.

Aindrias an ċéad fear do
na máirseálaí i mbaile na ngarr.

an doras
grinnéar hotel
tairrsí
an dá ġall

coinla
fráma
fardoras

Grinéar, a stone above fordrainge

Tóġar an spáid amaċ an doras
tóġta le cloċa timċeall
an tiġe.

maide mullaiġ   ridge board.
7 wall plate.

cloċ ċeangail   keystone
Tá sí ar nós na [illegible]
tá ṁéad meadaíonn a ċuir
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]

Cothú mac Con Ḟiola
Inis Leacan 13/10/37

an sagart i nGlionnsce aimsear
7/6 bhain sé i dteach
an [illegible] teach athar
Ċothú. Thógann sé an
t-airgead ó na gasúir
Ní bhéadh fhios [illegible]
[illegible] ar athair Ċothú
= bhí sé lán a phóca
d'[illegible] na ceithre
abhaile ar an sagart
— bhí a gunna aige
[illegible] beirt [illegible] sé
iad. Rinne sé baile
an lá céadna [illegible]
Nuair a ċuaidh sé
a [illegible] bhí na
[illegible] na cuideachta

Ní raiḃ sceul níos brónaí
ag an sagart úd na
Ṫalaiġ galánta.
Ná ḃíoḋ a ċuid
uaisle i gcoláiste fadó
agus fios ala an saoġal
i ḃfo-pompa na sagartóireaċ
ar sin naoiṁṫa lad.
— Coilín

Páraig Ó Ceallaiġ